

Egils Levits (Eiropas Savienības tiesa)
LATGALES PIRMĀ KONGRESA VALSTSTIESISKĀ NOZĪME

1. 20.gadsimta sākumā latgalieši (Latgales latvieši) gandrīz trīs gadsimtus (kopš 1629. gada) bija *atrauti* no pārējo (Baltijas) latviešu politiskās, sociālās un tiesiskās dzīves vides. Kamēr pārējā Latvijas teritoriju un tur dzīvojošos latviešus ietekmēja vācu protestantisma kultūrtelpa, tikmēr Latgales latviešus ietekmēja poļu katoliskā kultūrtelpa. 19. gadsimta otrajā pusē arvien intensīvākā krieviskošana vairāk skāra Latgales latviešus, kamēr Vidzemes un Kurzemes latviešus no tās zināmā mērā pasargāja Baltijas provinču vāciskā autonomija.

2. Tomēr, neraugoties uz šīm atšķirībām, nacionāli-kulturāli latviešu tauta savā būtībā saglabāja savu *vienotību*, kura balstījās uz valodas un kultūras *līdzību*. Arī reliģiskais dalījums atšķirībā no daudzām citām Eiropas valstīm šo objektīvo kopību nespēja būtiski ietekmēt.

3. Šī reālā valodas un kultūras līdzība, principiālā iespēja, kaut arī ar nelielām grūtībām, saprast vienam otru, 19. gadsimta otrajā pusē veicināja *nacionālās vienotības apziņas* izkristalizēšanos – kā Baltijas latvieši, tā Latgales latvieši sāka sevi apzināt kā *vienu – latviešu – tautu*.

4. Šai nacionālās vienotības apziņai 20. gadsimta sākumā pievienojās *politiskā apziņa*, t. i., apziņa, ka *latviešu tauta ir politisks subjekts* ar savām prasībām. Sākotnēji šīs prasības vēl tika izvirzītas atsevišķi, taču ar pietiekoši skaidri apziņu, ka tās ir paralēlas.

5. Pirmais Latgales kongress *politiski un organizatoriski finalizēja* šo abu latviešu tautas daļu „*saaugsmes*” procesu, kas idejiski, pamatojoties uz valodas un kultūras līdzību, daļēji arī vēstures līdzību un ignorējot reliģisko dalījumu, bija sācies jau agrāk. *Tā ir Pirmā Latgales kongresa paliekošā vēsturiskā, politiskā un tiesiskā nozīme.*

6. Vispirms jau pienācīgi ir jānovērtē fakts, ka Latgales kongress ir nevis biedrības vai sabiedriska sapulce, bet gan *pārstāvniecība*. Pārstāvniecība nav vairs tikai civilās sabiedrības veidojums, bet ir jau valstiski politisks veidojums. Tā delegātus ievēlēja pagasti. Bez tam bija arī atsevišķu sociālo grupu pārstāvji (strēlnieki, ārpus Latgales dzīvojošo latgaliešu pārstāvji u. c.). Mazākumtautību, kā arī Vidzemes un Kurzemes pārstāvji uz kongresu bija uzaicināti kā viesi.

7. Tātad te ir runa par *latgaliešu kā latviešu nācijas daļas pārstāvniecību*, t. i., *valstiski politisku struktūru*. Kā tāda tā pieņēma *formālu lēmumu*, ka Kurzemes, Vidzemes un Latgales latvieši ir viena tauta ar savām politiskajām prasībām – tobrīd autonomu Latviju demokrātiskas Krievijas sastāvā.

8. Kongress bija *demokrātiska pārstāvniecība*, kas tikai veidots no „*apakšas uz augšu*”: vēlēti delegāti – kongress – kongresa ievēlētā Latgales Pagaidu zemes padome. Faktiski kongress sevi konstituēja kā Latgales novada *priekšparlaments*.

9. Kongress kā demokrātiska Latgales latviešu politiska pārstāvniecība līdz ar to pieņēma *divus vēsturisku lēmumus*:

Pirmkārt, ka *latvieši ir viena tauta*, viena nācija ar savām tiesībām un prasībām, kuras ietvaros latgalieši patur savu valodas, kultūras un reliģisko savdabību.

Otrkārt, ka Latgale kā Latgales latviešu zeme veidos *vienu valstiski politisku vienību* kopā ar Vidzemi un Kurzemi – *Latviju*.

10. Līdz ar to Latgales kongress *valstiski* ir licis *pamatu Latvijai* tādā teritoriālā formā, kādu mēs to kopš tā laika pazīstam. No Latgales kongresa lēmuma izriet Latvijas teritorijas sastāvs, kā tas vēlāk noteikts Satversmes 3. pantā, un tātad arī Latvijas austrumu robeža. Latgales kongress ir „*apvienojis latviešu zemes*”, kā tas ir teikts Satversmes ievadā.

11. Šie kongresa lēmumi par vienotu nāciju un vienotu valsti nedaudz vēlāk īstenojās Latvijas valsts kā kopējās latviešu nācijas nacionālas valsts izveidē. Šie lēmumi tātad ir „*iegājuši*” Latvijas valsts pamatos un *Satversmes negrozāmajā kodolā*.

12. Kongress ir noformējis valststiesiski negrozāmo uzstādījumu, ka *latgalieši vienlaikus ir latvieši*. Tādēļ visos politiskos dokumentos, Satversmē un likumos, kur ir runa par latviešiem, šis jēdziens iekļauj arī latgaliešus. Latgaliešu valodas un kultūras savdabība ir latviešu nācijas bagātība un valstiski atbalstāma.